

Otroci s črne ceste.

4. Križ so našli.

aj je bil in je solnce klicalo iz barak.

Blizu tovarn, tam, kjer so se nehale barake, je stala visoka hiša. Bila je siva in temna, morda zato, ker je bila ravno med tovarno in barakami. Okna so ji bila sicer visoka, pa so se od daleč videla črna in brez sijaja in zamrežena. Blizu tiste hiše je bila globoka jama, smetišče prav za prav, pa le za večje reči.

Našli so otroci že čudnih reči na tistem smetišču. Polomljene okvire, ogledala, kose železa, da niso vedeli, kam spadajo, še celo raztrgane knjige so ležale v tisti jami in nekoč so našli ondi tudi polomljen stol.

Tisti dan so spet hodili otroci tam okrog.

»Saj ni nič novega,« se je jezil Matevž.

»Kaj hoče biti!« je skomignil Tonček. »Čuvajte se, da se kdo ne zbode. Rjavi žebli so na tej deski.«

Oprezno so hodili otroci po deski in železju. Zvesto so gledali po kupu, da bi odkrili kaj zlatega, velikega. Pa ni bilo drugega ko rjavo železje.

»Nič ni pravega,« je dejal Matevž in se spravljaj iz jame.

»Kaj bi pa prav za prav rad?« je vprašal Tonček.

»Sam ne vem,« je razlagal Matevž in se razkoračil na robu jame.

»Nekaj bi rad, da bi bilo vsem všeč.«

»Polno možno denarja,« ga je prekinil nekdo izmed iščočių.

»To pojdi iskat na gosposko ulico,« ga je zavrnil Matevž, »tukaj ne boš nič našel.«

»Kaj bi pa rad?«

»Rad bi,« se je trudil Matevž, »rad bi kaj takega, da bi zaradi tistega šli vsi za menoj, da bi bilo vsem v veselje.«

»Kaj sanjaš?« je bil jezen Francek in lezel iz jame. »Samo: Rad bi, rad bi... Tudi jaz bi rad, pa če ni, ne moreš iz zemlje izkopati.«

Počasi so otroci zlezli iz jame in začeli odhajati.

»Kaj pa Jurij še brska?« je vprašal Tonček.

Ozrli so se v jamo. V kotu nekje je bil sklonjen Jurij nad železjem in vlekel nekaj iz kupa.

»Kaj pa ti, Jurij?« je kričal Matevž. »Pojdi hitro, mi gremo.«

»Nekaj sem našel, pa ne morem izvleči,« je sopihal Jurij.

»Kaj si našel?« so bili radovedni otroci. In tisti, ki so že odšli, so se vrnili.

»Gledat pojdite!« je sopesl Jurij v jami.

Vsi so se vsuli k njemu in ga obkolili.

»Kaj imaš?«

»Križ je tukaj spodaj. Železen križ!« je dejal Jurij zasopljen.

»Križ?« so se začudili.

»In kaj ti bo križ?« je dejal eden.

»Bog je na križu,« je povedal skrivnostno Jurij.

»Bog?« so pomislili otroci. »Potem ne smemo križa pustiti v smetišču. Greh bi bil. Saj je tudi tisti greh naredil, ki ga je sem vrgel.«

»Potem moramo križ vzeti,« je odločil Matevž.

»Teško bo šlo. Treba odmetati te obroče in pločevino,« je razlagal Jurij.

»Dajmo!« je hitel Tonček. »Le, da se kdo ne obreže.«

»Dajmo!« so planili vsi.

Dvajset rok je vzdignilo železje in Jurij je izvlekel izpod njega križ. Pobožno ga je dvignil in otroci so s strahom pristopili.

Križ je bil star in črn. Kristus je bil nekdam zlat, zdaj pa že odrgnjen in zarjavel. Desnica mu je bila zlomljena in tudi na levisi je manjkalo prstov. Pa otrok to ni motilo. S križa je gledalo samo eno; obraz božji. In tisti obraz je bil tako svečan in žalosten, da so otroci začeli govoriti tiho, šepetaje.

Pred njimi je rasel Bog, kakor so ga v šoli spoznali. Velik, silen Sodnik. Visoko na nebu biva in čuva zemljo. Za vsakega človeka, za vsako drevo in žival ve. Za vse poti ve in za vsa dela. Velik je, da sklone človek glavo in pade pred njim.

Tiho so stali otroci. Kristus na križu je bil žalosten in zdelo se je otrokom, da bi roke razpel in stopil s križa, če bi mogel.

»Kdo ga je vrgel v jamo?« je očital nekdo.

»Iz tovarne kdo,« so mislili nekateri.

»In roke so mu polomili!« je dejal Francek.

»Očistili ga bomo.«

Jurij je dvignil križ visoko in šli so z njim počasi iz jame. Kakor procesija so šli. Spredaj Jurij in za njim drugi. Blizu barak so se ustavili. Jurij je naslonil križ na steno.

»Kaj bomo z njim?«

»V cerkev ga nesimo!« je dejal najmlajši.

Zamišljeno so odkimali drugi. Cerkev je velika in gosposka. Polno slik in križev je že v njej, pa so vsi zlati in bleščeči kot samo božje solnce. In če bi še ta križ nesli tja, saj bi ga morebiti ne vzeli. Star je že in polomljen.

»Ne bomo ga v cerkev,« so dejali starejši.

»V barakah ga bomo pustili,« je dejal Matevž.

Ozrli so se po črni ulici. V nedosegljivo daljino so rasle barake z nizkimi in črnimi strehami. Vse je bilo kakor mrtvo. Samo na sredini, kakor otok v črni pustinji, je zelen mlad kostanj.

»Na kostanj ga postavimo!« je bruhnil nekdo.

»Na kostanj?«

Oči so zastrmele v zelenju sredi barak. Veter je rahlo zamajal kostanjev vrh, kot da drevo pozdravlja Boga.

»Dobro, na kostanj!« je kot v sanjah pritrtil Jurij.

»Potem bomo pa tam molili,« je spregovoril najmlajši.

Otroci so najmlajšega pogledali, potem so se zamislili. Kakor varuh bo Kristus sredi barak. Na živem drevesu bo visel in vetrovi mu bodo peli. Solnce mu bo pošiljalo prvi in zadnji žarek. Ponoči bo zvezdam vladal in luni. Kdor bo šel mimo, se bo odkril. Dvakrat odkril. Enkrat Bogu, ki čuva barake, in drugič drevesu, ki je povišano, da nosi križ. Vse je usahnilo na črni cesti, samo to drevo ne. Že od davno mu je bilo namenjeno, da bo nosilo križ. In kadar bo v mestu v zvonikih zapelo večernico, bo v barakah utihnil prepir in kletev. Bog bo blizu. Zunaj na cesti Bog visi — bodo rekli ljudje in se bodo odkrili in molili. In počasi bo zginila kletev in prepira ne bo več.

»Zelenja bo treba okoli križa,« je vstal Francek iz zamišljenosti.

»Kje bi ga dobili?« so bili drugi v skrbeh.

»Vse pride,« je tolažil Jurij.

»Gremo naprej?«

»Pojdimo h kostanju!« je vzdignil Jurij križ.

Šli so ob gosposki ulici. Jurij je visoko nosil križ, drugi za njim so šli resno in slovesno. Emil in Albert sta stala pred trgovino. Ko sta zagledala barakarske, sta se začudena približala.

»Kakšen križ pa nesete?« je dejal Emil.

Jurij se je ustavil, spustil križ na tla in dejal:

»Našli smo ga.«

Rjav je in polomljen,« se je smejal Albert.

»Bog visi na njem!« je dejal mirno Tonček.

Emil in Albert sta gledala križ. Reven je bil kakor otroci okoli njega. V cerkvah so vse drugačni. Zlati so in veliki.

»Na kostanj ga obesimo in bo tam visel dan in noč,« je razlagal Jurij. Drugi so s kimanjem pritrdili.

»Kje ste ga našli?«

»Pri tovarni. V jami.«

»V smeteh!« se je namrdnil Albert.

»Med železjem je bil.«

»V smeteh,« je ponovil Albert. »Uh ste ga pa ukradli?«

»Pa naj bo v smeteh!« je bil hud Matevž. »Zato ni nič manj vreden.«

»Kako da ne? Če bi bil še kaj vreden, bi ga ne zavrgli.«

»Misliš?« je dejal Jurij.

»Seveda!« je pritrdil Albert.

»Saj ni tako!« je dejal Matevž. »Križ je dober in je še veliko vreden; le tisti ljudje niso, ki so ga poprej imeli. Če bi bili kaj vredni, bi ga ne bili vrgli v jamo.«

Otroci so umolkneli. Čez nekaj časa je dvignil Emil glavo in vprašal:

»Pa bodo pustili, da ga obesite na kostanj?«

»Kdo bi ne pustil?« so se čudili otroci.

»Tisti, ki je kostanj njegov. Škoda je morda drevesa.«

»Kostanj je naš. Nihče nima posebnih pravic do njega. In križ bo tudi za vse. Vsi ga bomo imeli,« je govoril Tonček.

»V cerkvi so lepši,« je rekel Albert čez nekaj časa.

»Zlati so. Pa je tudi cerkev lepa. Barake so pa črne, zato bo tudi križ črn in siromašen,« je mislil Jurij.

»Pojdimo!« se je zganil Matevž. »Obesiti ga moramo še do večera.«

»Do večera mora biti!« so pritrdjevali drugi in Jurij je vzdignil križ. Zavili so med barake.

Emil in Albert sta ostala na cesti. Ko so prišli barakarski že precej daleč, je zaprosil Emil:

»Ali smeva z vami?«

Otroci so se ustavili in nekateri so že hoteli zasmehljivo zaklicati, naj ostaneta kar na gosposki cesti, pa jih je prehitel Jurij. Visoko je dvignil križ in dejal močno:

»Kar pojdita! Nas bo več!«

Kot da se jima je odprla pot v raj, sta poskočila Emil in Albert čez cesto in se pridružila barakarskim.

Procesija je šla med barakami. Prvi Jurij z visoko dvignjenim črnim železnim križem, za njim drugi. Glave so povsili, kot bi molili. Na ustnih jim je bil nasmeh, kot da neso rešenje med barake. Emil in Albert sta šla poslednja in nič zlobe ni bilo več v njunih srcih, in šla sta, kot da gresta domov.

Iz barak so prihajali ljudje in se čudili. Tuintam se je kdo zasmejal, pa je hipoma umolknil in se zresnil. Kdor je bil na cesti, se je tiho umaknil,

in starček, ki je v solncu pred barako štel dneve svoje zadnje pomladi, se je odkril in prekrizal — — —

Igrali so se otroci na pragu ali na cesti, pa ko so zagledali križ, so skočili kvišku, nevede spustili igrače iz rok in stopili k procesiji. Vrsta za križem je rasla in rasla. Vsi barakarski so šli za njo in med njimi tudi Emil in Albert.

Pri zadnji baraki, že blizu kostanja, sta se prepirala deček in deklica. S kratko palico je tepel deček deklico po hrbtu, glavi, povsod, da je glasno jokala. Ko je pa prišel mimo Jurij s križem, sta otroka obstala in zastrmela. Deklica je pozabila na solze, deček na sovražnosti: prijel je deklico mehko za roko in pridružila sta se.

Pred kostanjem, ki je šumel v vetru, so se ustavili. Jurij je naslonil križ na drevo in otroci so ga obstopili. Bilo jih je polno, kakor da jih je véliki zvon privabil. Pa ni bilo zvona in še zakričal ni nihče. Sam molčeči križ je klical.

»Kako ga obesimo?« je vprašal Tonček.

»Žeblje in kladivo prinesem,« je dejal Matevž in zginil.

Z drugega konca je prišel Miha, najstarejši izmed barakarskih. Leno je požvižgaval in se preril skozi gručo.

»Kaj pa imate?« je vprašal oblastno.

»Križ bomo obesili,« je povedal Jurij.

»Križ boste obesili?« se je zasmel Miha. »Kje so ga vam pa dali?«

»Našli smo ga,« so se branili otroci.

»Kje?«

»V jami pred tovarno.«

»V smeteh! In zdaj ga boste obesili na drevo? Pojdite no!«

In Miha se je zasukal in udaril z nogo po križu, da se je zrušil po tleh. Krik je zaoril med otroki.

»Ti!« je vzrasel Jurij in vzdignil težko roko. Obraz mu je zagorel v silni rdečici in oči so mu plamtele.

»Kaj hočeš?« je pobledelel Miha.

»Udaril te bom,« je povedal Jurij. »Jaz sem križ našel in sèm prinesel. In udaril te bom, če ga takoj ne pobereš!«

Roke so se dvignile na vseh straneh in zardeli obrazi so bili razsrjeni. Počasi se je sklonil Miha in pobral križ in ga naslonil na drevo. Nato se je obrnil. Otroci so se razmaknili in Miha je odšel s povešeno glavo po cesti. Za bližnjo barako se je ustavil in gledal, kako so otroci križ obesili na drevo.

Matevž se je vrnil z žebli in kladivom in v par minutah je bilo delo izvršeno. Križ je visel na drevesu trdno, otrokom se je zdel veličastnejši in svetejši.

»Dobro bo!« je bil zadovoljen Jurij.

Tudi drugi so bili zadovoljni. Le počasi so se poslovili od križa.

* * *

Ko je zazvonilo v mestu večernico, so prišli otroci z vseh strani. Zrušili so se pred križem na kolena. Matevž se je nerodno prekrizal in začel:

»Oče naš, kateri si v nebesih...«

Ko so prenehali, se je Jurij zagledal v križ in dejal:

»Še rož bi bilo treba...«

»Rož!« je zaskrbelo vse. »Kje bi jih dobili?«

»Jaz jih prinesem,« je planil Emil.

»Ti?« so se začudili barakarski.

Odhitel je in prinesel rož polno naročje — — —

Ko so se vračali v svoje domove, je bil že mrak. Pa kot bi od križa svetila luč čez vso cesto: smejali so se, peli in se držali za roke.

Križ pa je stal sredi barak na živem drevesu in veter je šepetal okoli njega in rože so dehtele, rože z gosposke ulice na barakarskem križu — — —

* * *

Od takrat je v barakah lepo.

Ni več prepira in tepeža in tudi na gosposki ulici je mir. Kadar se dva razljutita in hočeta zakričati, stopi med nju tretji:

»Bog je zunaj!«